

EINAR LYTH:

Försvar à la Theorin

När riksdagen i maj debatterade försvarsutskottets betänkande, nämnde ingen av de ledande socialdemokraterna namnet Maj Britt Theorin (s), trots att hon av den förra regeringen satts in i försvarsutredningen. Hon förde som vanligt talan för en drastisk nedrustning. Det finns alltid människor som kan låta sig påverkas av hennes argument, hur ologiska och illa underbyggda de än är. Överstelöjtnant Einar Lyth bemöter dem i denna artikel.

Riksdagsledamoten fru Maj Britt Theorin, allmän frifräsare i försvarsfrågor, underkänner på de flesta punkter vårt totalförsvar. Hennes kritik gäller både det försvar vi har och det vi kommer att få, både det som regeringen har föreslagit och det som oppositionen, d v s hennes eget parti vill ha. Även 80-talets starkt nedbantade svenska försvarsmakt kommer enligt fru Theorin att genom de kommande årens "fortsatta upprustning" vara vad hon kallar överstarkt.

Men om någon härav drar slutsatsen att fru Theorins mål är en isolerad svensk avrustning är det fel. Hon vill tvärtom ha "ett starkt ordentligt gränsvaktförsvar som visar att vi vill bita ifrån om de (fienderna) absolut vill komma till oss och en stark försvarsvilja inne hos det svenska folket i deras vardagssituation. Det är det som är det avgörande. En fiende skall inte ha någonting ut av att komma till Sverige och besätta svensk jord." Så yttrade ordagrant fru Theorin i en intervju i radio (P 3 den 12 april i år). Hon räknar alltså med att vi kan komma att utsättas för militärt angrepp i form av invasion. Hon anser vidare att svenskt försvar har en fredsbevarande effekt. Hennes grundläggande uppfattningar om hot och försvarspolitisk målsättning är alltså desamma som regeringens och oppositionens. Men hennes försvar kommer ändå att kosta "oändligt mycket mindre".

Hur fru Theorin räknat sig fram till detta orimliga resultat är oklart. Men en nyckelpunkt i hennes resonemang är att "den stora invasionen", d v s kust- och gränsinvasion mot Sverige, är otänkbar. En sådan invasion sägs nämligen kräva så långa förberedelser

och så stora resurser, att även en supermakt saknar möjligheter att sätta igång ett sådant företag mot oss som en sidoinsats i samband med ett europeiskt storkrig.

Det ligger mycket i detta – på grund av att vi idag ännu har ett relativt starkt försvar. Vårt försvar, sådant det är, gör att en angripare behöver de långa förberedelserna och de stora resurserna. Men ju svagare svenskt försvar är, desto enklare är det att göra invasion. Ett "oändligt mycket billigare" försvar får rimligen oändligt mycket mindre resurser, vilket måste ge en angripare mycket större möjligheter.

Ett svenskt försvar utan ubåtar, ytattackfartyg och minfartyg och utan annat försvar än beväpnade skolflygplan – enligt Maj Britt Theorins recept – omöjliggör inte en stor invasion. Ett sådant försvar kräver nämligen av angriparen varken förbekämpning, exklusiva resurser eller långa förberedelser.

Kärnvapen

I vissa andra tänkbara angreppsfall anser fru Theorin att militärt motstånd bör uppges. Vid ett stormaktsanfall riktat mot Sverige ensamt sägs ett försvarskrig "inte vara någon adekvat reaktion". Och visst är en sådan uppgivelse i vissa fall begriplig (Danmark 1940, Tjeckoslovakien 1968). Att därav dra slutsatsen att vi inte skall förbereda försvar även för utpräglade underlägen är emellertid förhastat. Vi avsäger oss då den fredsbevarande effekt som ett förberett försvar utgör även i sådana fall. Visserligen kan kostnader för motstånd bli mycket höga, men de blir beaktansvärda även för angriparen (Fin-

land, Algeriet, Kuba, Vietnam). Han kan därför i gynnsamma fall fås att avstå. Den möjligheten bortser man ifrån om man från början deklarerar sin avsikt att i vissa lägen kapitulera. Tillkommer frågan om kapitulation i sådana lägen är politiskt möjlig. Man gör nog klokt att räkna med att så ej blir fallet. Historien visar många exempel på att folket i ett krisläge vill försvara sig oavsett utsikterna till framgång. Svenska opinionsmätningar pekar som bekant i den riktningen.

Fru Theorin bygger en stor del av sin plädering på kärnvapnens existens. Alla säkerhetspolitiskt sakkunniga påstås vara ense om att ett krig i Europa blir ett kärnvapenkrig. Då blir också försvar meningslöst. Därför blir den svenska försvarsmaktens roll inte "sakligt hållbar".

Men de eniga experterna måste inte ha något inflytande vare sig i väst eller öst. Där sätts nämligen huvuddelen av kapprustningsresurserna på konventionella vapen. Militärt upprätthålls balansen genom en kombination av massförstörelsevapen och konventionella vapen. Svenska konventionella styrkor ingår i den kombinationen där de spelar en betydande roll (i Norden kanske t o m en för stabiliteten avgörande roll) trots, eller just på grund av, den stora risken att ett europiskt krig blir ett kärnvapenkrig. Den svenska försvarsmaktens roll är därför så "sakligt hållbar" man kan begära.

Neutralitetsvakt

Fru Theorins på felaktiga förutsättningar rekommenderade miniatyrförsvar kallar hon bla "neutralitetsvakt". Här kommer näs-

ta bristfälliga teorinska koppling till den fredsbevarande effekt vi eftersträvar. Neutraliteten framställs indirekt som något i sig fredsbevarande. Så är givetvis inte fallet. Neutraliteten i krig måste upprätthållas med militär och ekonomisk styrka, vilket inte minst våra erfarenheter från andra världskriget borde ha lärt oss. I ett land som Sverige, beläget nära strategiska nyckelområden och mellan två rivaliserande supermakter, omfattar de neutralitetskränkningar som kan bli aktuella hela skalan från överflygning av misstag till supermaktskapplöpning om att invadera och ockupera vårt land. Därför är det styrkenivåerna, som avgör hur långt och hur länge en hotad svensk neutralitet kan upprätthållas i krig och kris. Ett "oändligt mycket billigare försvar" måste innebära katastrofalt minskade möjligheter i dessa avseenden. Vårt geografiska läge gör att en billig neutralitetsvakt – en slags polis? – inte ger den fredsbevarande effekt som är möjlig att uppnå.

Det är i detta sammanhang också värt att peka på den effekt till vår fördel som ligger i att den ena supermakten vid ett angrepp mot oss måste räkna med den andras motåtgärder. Blir vårt försvar svagt och kortvarigt, hinns inga sådana motåtgärder med. Men om svenska försvarsresurser tillmätts så att det tar tid att erövra Sverige, får vi gratis den extra fredsbevarande effekt som huvudmotståndarens motåtgärder innebär. Det teorinska försvaret blir däremot så svagt och kortlivat att vi får avstå från den gratis effekten.

Säkerhetspolitisk helhetssyn

Fru Theorin vill ha en helhetssyn på säkerhetspolitiken. Militära medel skall vägas mot icke-militära. Givetvis är det så. Men till denna avvägning har fru Theorin redan i förväg intagit en principiell ståndpunkt. Det räcker inte för henne att UD, SIDA, det ekonomiska försvaret etc får ökade anslag för att fylla välkända, av ingen bestridda behov. Det väsentliga för fru Theorin är att de militära anslagen minskas. Ty trots hennes ovan relaterade försvarsvänlighet anser hon nuvarande anslagsnivå till det militära vara slöseri.

Globalt sett har hon förstås rätt. En världsomfattande nedrustning skulle frigöra kapital och arbetskraft. Men de stora hoten mot mänskligheten, dvs överbefolkning, ABC-krig och miljöförstöring kan bara lösas i internationellt samarbete mellan väst och öst, nord och syd. Sådant samarbete kan endast ske om åtminstone nuvarande relativa och bräckliga fredstillstånd bevaras. Sveriges försvar bidrar till att bevara stabiliteten i vårt hörn av världen. En avsevärd svensk isolerad nedrustning skulle troligen rubba den.

Sverige är vidare i FN och i Genève en pådrivande kraft när det gäller att söka lösa världsproblemen. Sverige kan fortsätta att utöva den viktiga rollen endast om dess självständighet bevaras.

Båda dessa omständigheter gör att pengar lagda på svenskt försvar fyller en funktion även i det aktiva och positiva fredsarbete, som ytterst syftar till att avlägsna krigsorsakerna. Världsfreden kräver att vi är beredda att satsa både på nationellt totalförsvar och på internationellt bistånd. Sålunda måste

man underkänna den populära skenlösning som innebär att vi bör kunna stoppa i uländernas fickor vad vi kan ta ur militärernas – och därigenom få behålla vad vi har i våra egna. Att framställa försvarsanslagen som en möjlig regulator med vilken vi utan nackdelar kan öka tex uhjälpen är att vilseleda. Våra försvarsanslag är ett bidrag till den internationella stabilitet, utan vilken inga världsproblem kan lösas.

Fru Theorin förbiser också att arbetet med att undanröja konfliktorsaker kan nå resultat endast på lång sikt, förmodligen generationer, medan försvarsutredningens arbete bara gäller närmaste 5-årsperiod. Eftersom vi måste klara säkerheten fram till dess konfliktorsakerna genom uppnådd global jämlikhet är undanröjda, är det uppenbart att det även här gäller ett både-och. Svenska försvarsåtgärder står inte i motsatsställning till åtgärder för att undanröja krigsorsaker. Tvärtom är de varandra kompletterande säkerhetspolitiska åtgärder, av olika vikt beroende på vilket tidsperspektiv man anlägger.

Slutligen lägger fru Theorin stor vikt vid den sk nord-sydkonflikten. För henne är ett krig mellan uländerna och iländerna det allvarligaste hotet mot vår frihet. Visst är

nord-syd aspekten väsentlig – inte minst när det gäller sk fredskriser. Men nord-sydkonflikten är trots allt i grunden ett samarbetsproblem. Mellan i- och uländer finns starka gemensamma intressen. Man är helt enkelt ömsesidigt beroende av varandra. Detta ger visserligen konfliktorsaker men är samtidigt en stark fredsbevarande faktor. Till detta kommer uländernas begränsade militära resurser och Sveriges läge i nordkanten av i-världen.

Detta är några av skälen till att öst-västkonflikten – inte nordsydkonflikten – är den farligaste för oss och därför tv måste styra vår säkerhetspolitik.

De idéer som fru Theorin framför visar att hon gör sig skyldig till samma fel som hon gärna tillvitar säkerhetspolitiker och militärer, nämligen att konstruera angreppsfall och scenarier som passar egna samhällsliga strävanden. I hennes fall är det fråga om en önskan om sänkta svenska försvarsanslag. Synd bara att hon i sin uppriktiga iver att stärka den globala freden och rättvisan så ofta missar poängen i vår nuvarande säkerhetspolitik: att bibehålla förutsättningarna för att i internationellt samarbete kunna lösa just de problemen.